NEDERLANDSCHE STEMMEN

OVER

GODSDIENST, STAAT-, GESCHIED- EN LETTERKUNDE.

Gelijk er geschreven is: Ik hebbe geloofd, daarom heb ik gesproken, zoo gelooven wij ook, daarom spreken wij ook.
2 COR. IV: 13.

OVER DE BEVOEGDHEID VAN LEEKEN
TOT HET OORDEEL OVER ZAKEN VAN GODSDIENST.

Weet dan nu, dat er niets zoo hoog, zoo diep, zoo zwaar, zoo verborgen, zoo heilig is in de H. S. dat niet allen den geloovigen des Heeren Christus toebehoore, ja dat de gansche Godgeleerdheid allen geloovigen gemeen moet zijn, schoon ieder naar de mate zijner vatbaarheid en der gave des H. Geestes.

AGRIPPA.

Deze woorden van een R. C. Schrijver, die wij reeds bij eene vroeger gelegenheid aanhaalden, zijn bijzonder merkwaardig om de kerkgemeenschap waartoe hij behoorde. Onder protestantsche Christenen daarentegen had de daarin vervatte bevoegdheid der leeken tot het oordeel over vragen van Godsdienst nooit behooren te worden betwijfeld; en zoo dit al immer het geval moge geweest zijn, in den tegenwoordigen tijd zeker, waarin men meer en meer erkent, dat het recht verstand der H. S. de hoofdbezigheid, om niet te zeggen het bijna uitsluitende doel der Godgeleerdheid is, immers haar eenige grondslag uitmaakt, kan dit minder dan ooit worden tegengesproken. Trouwens de hervorming zelve, waaraan het Staatswezen der Vereenigde Nederlanden zijn oorsprong is verschuldigd, is in ons land grootendeels door leeken gepredikt, verspreid en gevestigd geworden; en te recht zegt daarom een kundig en schrander Predikant (*): *Een geest van vrijheid en tegenspraak is aan de Hervormde Kerk eigen; hare zinspreuk is het woord van Mozes: Och dat al het volk profeten ware!*

Daarenboven heeft ons land van den tijd der Reformatie af menigvuldige leeken voortgebracht die zich op het grondgebied der Godgeleerde kundigheden onderscheiden hebben. Het is genoeg *Marnix*, *Huyghens*, *Nieuwentijt*, *Voet*, *van Alphen* te noemen. Niet weinige jonge lieden, nog in de vorige Eeuw, die zich aan de Hooge Scholen op andere vakken van kennis of wetenschap bepaaldelijk toeleiden, lieten zich in de gehoorzalen waar de Godgeleerdheid onderwezen werd vinden; en droegen van daar die vorming van verstand en hart mede, die hen bij uitnemendheid in staat stelde om over verschillen in kerk of godsdienstleer met juistheid te oordeelen.

Hier komt ten aanzien onzer volkseigenaardigheid nog iets bij. Ons Volk werd van ouds met recht een *theologizerend Volk* genoemd (*). Vragen over de waarheden van de godsdienst, waren hier, zelfs in den tijd toen nog de geleerde stand van de gemeente door den scheidsmuur der geleerde taal was afgezonderd, bijna altoos nationaal.

Thans, nu die afscheiding grootendeels is weggevallen, is het vroeger reeds in zwang zijnde nog veel algemeener en stelliger doorgedrongen. Men heeft de wetenschappen van uit de studeerkamers der Geleerden meer en meer onder het volk gebracht; is het wonder, zoo ook de leeken der Kerk zich bevoegd kennen tot het oordeelen over theologische vraagstukken?

Het is dus moeielijk te zeggen of men zich meer over de onkunde dan wel over de kwade trouw te verwonderen hebbe van dezulken, die hedendaags, vooral in de meestgelezene tijdschriften zoo luide klachten aanheffen over de onbevoegdheid van hen, die den voorstand van de eer of leer der hervormde kerk, door de Geestelijken dier kerk te lang verwaarloosd, ter harte

(*) BROES, *de Kerk en de Staat.* Dl. I. bl. 13.

(*) W. A. OCKERSE, *Ontw. van een algemeene Charakterk.* IIIe Stuk, bl. 132. en KLINKENBERG, *Zondagsblad.* Dl. II. bl. 365.

en op zich nemen. Men meent geheel verantwoord te zijn, door te zeggen dat het Advocaten, Geneesheeren, enzv. zijn, die zich met het vak der Godgeleerden bemoeiën. Zoo doet men b. v. in het bijzonder met de fchriften van VAN DER KEMP, welker degelijkheid en bewijskracht moeielijk te ontkennen valt, en die men daarom gaarne als ongepast zou doen voorkomen. Onzes inziens kunnen er zeer wel tijden beftaan (en daartoe behoort onze leeftijd) waarin men zoowel de pogingen van leeken als van eigenlijke Godgeleerden in het belang en tot herftel der kerke behoeft; in welke dus juist dien ten gevolge de eerstgenoemden eene niet ondui-delijke roeping hebben, om elk met het hem toebetrouwde talent, ook op het gebied der godsdienstleer, werkzaam te zijn; en op zulke gevallen zijn de aan het hoofd dezes geplaatfte woorden van AGRIPPA bij uitnemendheid van toepasfing.

OVER DE LEER DER VIER MONARCHIËN.

De leer der vier Monarchiën, ontleend uit de profetifche gezichten van Daniël, werd voorheen ten gronde van de befchrijving en het onderricht der oude Gefchiedenis gelegd. Twee oorzaken fchijnen vooral te hebben geftrekt om deze methode geheel te doen verwerpen; eerst, dat men het gevoelen hetwelk in de vierde Monarchie het Romeinfche Rijk ziet (het éénig-ware naar ons inzien) reeds lang is begonnen te verlaten, ten gevolge van die verklaringswijze, welke in de voorfpellingen des Bijbels uitfluitend op het naastbijzijnde, en niet, of bijna niet op het ver in de toekomst gelegene ziet; — vervolgens ook, dat door de toegenomene kennis van de landen en volken der Oudheid, verfcheiden gedeelten der vroegfte historie, op welke men uit het ftandpunt der vier Rijken minder had gelet, meer bijzonder de aandacht hebben getrokken. Deze ftudie moge tot belangrijke uitkomften geleid hebben, en vruchtbaar geweest zijn aan vele opmerkingen van vroeger te weinig gefchatte zaken; zij moge hebben aanleiding gegeven tot gewichtige oogpunten om vroeger min bekende Staten te befchouwen; zij fluit de leer der vier Rijken geenszins uit; integendeel is deze hoognoodwendig om de Oude Gefchiedenis uit het Bijbelfche ftandpunt te overzien, en te worden ten gronde gelegd voor een helder inzicht en eene juiste verklaring van de gezichten der Profeten, ja tot Joannis Openbaring toe; daar deze heilige mannen, onder den invloed en de leiding van Gods Geest, uit het middenpunt der hooge Gods-regering, het eenige gezichtspunt dat alles ordent, alles in hooger licht kan doen zien, den gang der menfchelijke gebeurtenisfen befchouwen en voorftellen. Laten wij dus ons ftandpunt kiezen, niet op de Acropolis van Athene, niet op de rotfen van het Capitolium, maar op *Sions kruin*; dat is, het middenpunt van licht en leven, van waarheid en wijsheid, voor de oude wereld; ja zelfs voor de eeuw der toekomst!

De Rijken die in dat licht als de hoofdrijken der wereld voorkomen, hebben dit kenteeken, dat zij, vooreerst met betrekking tot de woonftede van Gods volk een algemeen en overheerfchend gebied bezitten; ten tweede dat hun beftaan tegenover het Rijk der aanbiddelijke Godsregering in eene vijandige, immers bedreigende of onderdrukkende houding zich bevindt. Het zijn heerfchende Monarchiën met betrekking tot dat volk, *aan hetwelk de woorden Gods toebetrouwd zijn.* Van daar dat Egypte, waar Israël 430 jaar in onderdrukking werd gevangen gehouden eer dat hetzelve nog tot een Staat was geworden, onder deze Rijken niet voorkomt; offchoon anders Egyptes diensthuis als beeld van flavernij (bepaaldelijk van die des duivels en der zonde) eene gewichtige beduidenis vooral in de profetifche Schriften des Bijbels bezit.

Het eerst verdient dus onze opmerking die in de H. Schriften telkens in alle betrekkingen plaats hebbende tegenoverftelling tusfchen Jeruzalem en Babel, van den tijd af dat Salem onder het gebied van *Juda's fcepter en Wetgever* was gekomen. Dat Babel, hetwelk van den geweldenaar Nimrod, kleinzoon van den gevloekten Cham, gebouwd, al vroeg door macht en heerschzucht geducht was, en Asfur, Noachs kleinzoon uit Sem waarfchijnlijk uit het dal Sinear verdreef (*), welks Koning door den in het geloof fterken Aartsvader, wien daarom de hoog-heerlijke zegen van den Priestervorst van Salem gewierd, overwon, werd toch reeds vroeg toegerust tot de wegvoering van Davids vorftelijk huis met al zijne fchatten en het grootfte deel zijns volks; vooral fints Hiskias den gezanten uit dat Rijk ter kwader uur en uit zondige ijdelheid zijne fchatten ten toon ftelde. Het is vooral Nebukadnezar, die als een andere Nimrod, een geweldig overheerfcher van geheel het Oosten, zich onderfcheidt; en wien de last was opgedragen om Gods, door menigvuldige profeten gedreigde ftraf, aan Kanaän, aan Israël met deszelfs verwante volken, zoowel als aan Tyrus en Egypte, te voltrekken. Opmerkelijk is het echter, dat, alvorens Israël den Koning van Babel zoude dienen, dat van Chams kleinzoon gevestigde gebied door een Semitisch volk, de Chaldeeuwen, moest overheerd worden. Want Cham was van God beftemd niet om Sems nageflacht dienstbaar te maken, maar integendeel om hetzelve in flavernij te dienen (†). Sedert werden deze gebeurtenisfen het beeld en voorteeken van al de jammeren, die tot op den huidigen dag het volk en erfdeel des Heeren, het land en de ftad zijner uitverkiezing, zijn overgekomen; een beeld door hetwelk nog in Joannes Openbaring de laatfte macht, die Gods gemeente verdrukken en vervolgen zal, door diezelfde doorgaande tegenftelling van Babel en Jeruzalem wordt uitgedrukt (§).

Benevens Babel, was het voornamelijk Asfur (Asfyrië en deszelfs hoofdftad *Ninevé*), hetwelk, met eerstgenoemd rijk om den voorrang worftelende, de volken van Azië voor Israël als het ware vertegenwoordigde,

(*) Gen. X. v. 10.
(†) Gen. IX. v. 25.
(§) Openb. XIV, en XVIII.

en tegenover Samarie ſtond, gelijk Babel tegenover Jeruzalem; tot Pul, een zijner machtigſte Koningen, bij de toenemende goddeloosheid en afval in het Rijk der tien ſtammen, dit Koningrijk begon aan te vallen. Het verdient opmerking, dat het Asſyriſche rijk, hoe oud en machtig ook, eerst na de verovering van Syrië onder Benhadad, en dus juist ten tijde toen God door zijne Profeten den tien ſtammen den ondergang liet dreigen, hun recht geducht werd, en hen onder het juk en onder tribuut bracht; tot eindelijk Salmanasſar, Hozea's trouwelooze en onverduldige onderwerping moede, dien Vorst gevangen nam en in den kerker voerde, Samarie veroverde, en de Israëliten overbracht in zijn land; terwijl daarentegen de aanval van Sanherib op het Rijk van Juda en Jeruzalem door Gods almacht zelve, en den ſlaanden Engel des Heeren werd afgewend, waarna de ontzettendſte verwoesting, thans niet meer door nationale verootmoediging en bekeering, als vroeger op de prediking van Jona afgewend, nu dat volk den raad des Heeren had vervuld, naar de vreesſelijke maar majestueuze voorſpelling van Nahum (C. 3) over hetzelve werd uitgebreid.

Daar intusſchen, gelijk boven werd aangemerkt, de Rijken van het Oosten bij de Profeten alleen uit het oogpunt der Theocratie, van welke het Rijk der tien ſtammen zich had losgeſcheurd, beſchouwd worden, zoo volgt hieruit als van zelf, dat (niettegenſtaande de veelvuldige vermelding van het Asſyriſche gebied, vooral in de boeken der Koningen, die de Geſchiedenis van Israël zoowel als die van Juda bevatten) van deze twee groote Rijken van Azië uit dat theocratiſche gezichtspunt, alleen Babel als de *eerſte Monarchie* kon worden voorgeſteld. Dat Babel, waar de volkeren verſtrooid werden; dat Babel, waar nog lang de toren, het overblijfſel der gewichtigſte gebeurtenis, bewaard bleef; dat Babel, waar het eerſte uitgebreide Rijk, met geweld geſticht, zich vestigde; dat Babel, zoo belangrijk voor geheel het Oosten door de reuzenondernemingen van Nebukadnezar, *den knecht des Heeren* (*), door zijne ontzagwekkende en voorbeeldelooze krijgstochten, en de macht en den rijkdom van zijn gebied, verdiende wel aan het hoofd der wereldrijken in den Bijbel vermeld te worden. De volken en ſpraken, dáár verſtrooid en verward, de rijks- en eeuwbedeeling, dáár begonnen, zullen niet eer ophouden, voordat *de* HEERE (de Mesſias) *zal wonen in Sion* (†), en dat *alle geſlachten der aarde zullen optrekken naar Jeruzalem om aan te bidden den Koning, den Heere der heirſcharen* (§), *en de* HEERE *één zal zijn, en Zijn naam één over de ganſche aarde*, gelijk reeds aanvankelijk op den eerſten Pinkſterdag de talen in het aloude Babel verward en verſpreid, hereenigd werden in datzelfde *Jeruzalem, de ſtad des grooten Konings* (**).

Dat de vestiging van het Medo-Perziſche Rijk in Babel door de overwinningen van CYRUS als eene *tweede Monarchie* in de Heilige Schrift voorkomt, kan wel geen verwondering baren. Ook de hedendaagſche geſchiedkunde erkent het hooge gewicht des gebieds van dezen Vorst voor de lotgevallen van het Oosten. »Door hem (zegt een nieuwer historieſchrijver) hebben de menigvuldige woelingen der Aziatiſche volken, die in den omkring onzer historiſche kennis vallen, rust en een middenpunt gevonden in het eindelijk alles omvattende Perziſche Rijk. Daar ook Egypte hierbij werd gevoegd, zoo vereenigde deze Staat al de beſchaving van de oude historiſche wereld. Nu trad Azië als een geheel tegenover Europa; en ſtraks met het eerſte en belangrijkſte Volk dezes werelddeels, de Grieken, in eenen worſtelſtrijd, die voor de geſchiedenis der volgende tijdvakken rijk is in gewichtige gebeurtenisſen (*)".

CYRUS is het, wiens heerſchappij beſtemd was om het herſtel van Israël na de 70 jaren der Babyloniſche ballingſchap tot ſtand te brengen; en heerlijk vervulde de van God-zelf verwekte Vorst zijne roeping. Van hem is het dan ook dat Gods profeet eeuwen te voren voorſpeld had: *Alzoo zegt de Heere tot Zijnen gezalfde, tot Cores, wiens rechterhand ik vatte, om de volken voor zijn aangezichte neder te werpen; en ik zal de lendenen der Koningen ontbinden: om voor zijn aangezicht de deuren te openen, en de poorten zullen niet geſloten worden. Ik zal voor uw aangezichte gaan en ik zal de kromme wegen recht maken: de koperen deuren zal ik verbreken en de ijzeren grendelen zal ik in ſtukken ſlaan; en ik zal u geven de ſchatten die in de duisternisſe zijn, en de verborgene rijkdommen; opdat gij moogt weten dat ik de* HEERE *ben, die u bij uwen name roepe, de God Israëls* (†).

Maar ook de regeringen zijner opvolgers waren belangvol voor Israël. Een hoog gewichtig tusſchen-verhaal van deze theocratiſche beſtemming der Perziſche Koningen omtrent Gods volk, vinden wij in *Esther* (dat boek der kenbare Voorzienigheid Gods): waarin tegenover de diepſte vernedering en het dreigendſte gevaar de heerlijkſte redding uitblinkt; eene redding, welke tevens het voorteeken was der uitbreiding die de vrijheid der Joden kort naderhand onder *Ezra* en *Nehemia* tot herſtel van Staat en Tempel mocht erlangen. *Haggai*, *Zacharia* en *Maleachi* ſtaan als lichtende ſterren aan de nog donkere luchtgewelven dezer eeuw, en kenmerken het einde der profetiſche bedeeling des Ouden Verbonds.

Dat het Griekſche of Macedoonſche Rijk in Azië (erfgenaam van dat Babel, hetwelk ook het Perziſche Rijk tot middenpunt en zetel had gehad; en tevens opvolgende in die tegenſtelling welke ſteeds tusſchen deze ſtad en Jeruzalem had beſtaan) algemeen en overheerſchend was met betrekking tot Gods volk, en dus van het ſtandpunt der Theocratie, blijkt niet dubbelzinnig uit de geſchiedenis. Gedurende het Perziſche gebied waren de Joden door alle de landſchappen dezes rijks ver-

(*) Jer. XXV. v. 9.
(†) Joël III. v. 21.
(§) Zach. XIV. v. 16, 18.
(**) Pſalm XLVIII. v. 3.

(*) BECKERS *Weltgeſchichte*. 5e. Ausg. Th. I. S. 175.
(†) Jez. XLV. v. 1—3.

ſpreid geweest; even ver, en verder nog, moest zich het gezag van Alexander uitſtrekken. Griekſche taal, beſchaving en letteren werden van hem door die ganſche ruimte verbreid; en alzoo, toen ten einde der bedeeling des Ouden Verbonds, de Hebreeuwſche ſpraak hare dienst had uitgediend, de voorbereiding en aanſtalte gemaakt tot de vorming der taal des Nieuwen Testaments. Niet zonder hoogwijze en hoogheerlijke bedoelingen dus moesten de overblijfſelen van Israël ook onder de Macedoonsch-Griekſche heerſchappij gebracht worden; en deze heerſchappij, waarin zelfs het eigenaardig Oosterſche bijna geheel verloren ging voor Europeſche ſpraak en zeden, wordt, zeer natuurlijk, tegen Babyloniërs en Perzen, als koper tegen goud en zilver overgeſteld (*).

De verdeeling van Alexanders Rijk in vier deelen wordt klaar en kennelijk in het Woord en de beelden der profetie uitgedrukt; maar zonderling is het, dat men van een dezer vier deelen, die zoo klaarblijkelijk tot de overblijfſelen der derde monarchie behooren (het gebied der *Seleuciden*), het vierde Rijk heeft willen maken, en aldus het Romeinſche, dat zoo bij uitnemendheid de eigenſchappen bezit, die wij gezien hebben dat tot de bijbelſche Hoofd-monarchiën behooren, van de profetie uitgeſloten. Integendeel, Rome, dat nieuwe Babel, hetwelk het oude zoo blijkbaar in den weg der hooge Godsregering opvolgde, was voor den Israëlitiſchen Tempel en Staat nog ruim zoo gewichtig als het vroegere. Want, had het eerſte Babel den Israëliet ſlechts voor zeventig jaren gevangen gehouden, het Romeinſche Babel voerde dit volk in eene ballingſchap die nog heden duurt. Ook kan het uit de overeenkomst van Daniëls vierde dier met het zevenhoofdige en tienhoornige monſter van Joannis Openbaring, door welke koppen de zeven bergen van Rome (*Urbs ſepticollis*) worden uitgedrukt, genoegzaam blijken, wat men van Daniëls *vierde Monarchie* te houden hebbe.

Niet min bevreemdend dan deze ingeſlopene meening is die, volgens welke men door den ſteen, die, (zonder handen gemaakt,) het beeld der wereldſche Staten vergruist, de eerſte komst van Christus en de vreedzame prediking des Euangeliums verſtaat. Wel verre toch van wereldrijken te verpletteren, werden de gezanten van den gekruisten Koning der Joden zelve door de machthebbers van dezelve ten bloede toe vervolgd en jammerlijk omgebracht. Bepaaldelijk van 's Heeren eerſte verſchijning en vernedering was het gezegd, wat geſchreven ſtaat: *Het koningrijk Gods komt niet met uiterlijk gelaat; maar het is binnen in u.* De bewuste Profetie kan dan alleen zien op den tijd van Christus wederverſchijning op de wolken des hemels; wanneer Hij zal komen om *te oordeelen en krijg te voeren in gerechtigheid* en *uit zijnen mond een ſcherp zwaard zal gaan om daarmede de heidenen te ſlaan. En Hij zal ze hoeden met een ijzeren roede; en Hij treedt den wijnpersbak van den wijn des toorns en der gramſchap des almachtigen Gods, en Hij heeft op zijn kleed en op zijne dije dezen naam geſchreven: Koning der Koningen en Heer der Heeren* (Openb.).

(*) Dan. II. v. 39.

Eindelijk, hoe vreemd dit oppervlakkig ſchijne, moet door ons worden opgemerkt, dat deze vierde Monarchie, (die der Romeinen) waarlijk de laatſte, en beſtemd was om tot op den dag der toekomst van Christus te duren. Inderdaad, er is na het Romeinſche Rijk geene Monarchie geweest die de eigenſchappen bezat welke wij boven in de bijbelſche Hoofdmonarchiën gevonden hebben. Men herinnere zich hetgeen wij in verſcheiden vroeger Artikelen omtrent het optreden van de gedoopte Christenvolken in de plaatſe van Israël gezegd hebben. Noch het Rijk van Konſtantijn den Groote, noch dat van Charlemagne ſtonden tegenover de Christenheid, en heerschten over haar, gelijk Babel over Jeruzalem; want beide behoorden zelve tot die Christenheid. Rome alleen heeft ook onder de Christelijke bedeeling, in zoover zij zich tegen het zuivere en ware Christendom overſtelt, en dat onderdrukt, de eigen verhouding tot hetzelve als Babel tot Jeruzalem weleer; waarom dan ook de ſtad op de zeven bergen in Joannis Openbaring met dien naam uitdrukkelijk genoemd wordt (Cap. XVIII.); zij mocht dien met allerbijzonderſten nadruk in de tijden der hervorming dragen; en is beſtemd, naar het woord der Profetie, om zich nog eenmaal in de volſte kracht des woords als antichristelijk Babel te openbaren; maar alsdan ook haar algeheele verwoesting en ondergang, bij de verſchijning van den Zoon der menſchen, te zien genaken. — En zal dan Rome bij dat alles tot in dien laatſten tijd toe minder eene opvolging uitmaken van de *Vierde Monarchie*, hoe lang deze uit het gewoon historisch ſtandpunt beſchouwd, ſchijne te hebben afgedaan, dan bij voorbeeld een *Antiochus Epiphanes* van het derde of Macedoonſche Rijk was, gelijk wij boven gezien hebben?

Ten ſlotte: hoevele en welke oogpunten de onderſcheidene wijzen van beſchouwing der Historie voor hare beoefening mogen aan de hand geven; hoe oneindig verſchillend de verdeeling welke men van volken en Staten maakt, het verband waarin men dezelve onderling voorſtelt, ook mogen zijn; ja zelfs hoe ongeſchikt den voorgedragen viervoudige opvolging vóor eene gewoon menſchelijke behandeling der Historie ſchijnen moge; ons dunkt het zeker, dat de leer der vier Monarchiën, wanneer men den loop, de ontwikkelingen en de lotwisſelingen van het Godsrijk in de wereld uit het zuiver theocratiſche ſtandpunt, dat is in het licht der hooge Godsregering beſchouwt, deze leer niet alleen onmisbaar is tot het waar verſtand der Profetiën; maar ook gegrond op de voorſtellingen die Gods woord ons van volken en landen, van tijden en bedeelingen geeft, en niet weinig licht verſpreidt op menig anders donker, onzamenhangend, en naauwelijks verſtaanbaar gedeelte der Heilige Schrift.

TE AMSTERDAM, BIJ G. VAN PEURSEM, IN DE NIEUWE SPIEGELSTRAAT BIJ DE KERKSTRAAT.